

De najaarsverzorging van het bijenvolk

De meeste imkers denken bij het woord inwinteren aan suiker voeren. Inwinteren is meer. Het is het geheel van zorgen om een bijenvolk in een goede conditie aan de voorjaarsontwikkeling te laten beginnen. Het is beter om te spreken van najaarsverzorging. Suiker voeren is daarvan een belangrijk onderdeel. Begin september was daarvoor de gebruikelijke tijd.

Een stukje geschiedenis

230 Op mijn beginnerscursus heb ik geleerd zo spoedig mogelijk na 8 september in te winteren. Dat hield in dat er 10 kilo suiker gevoerd moest worden. Waar komt die datum van 8 september vandaan? De traditionele periode voor de heidedracht was de tijd van 15 augustus tot 8 september. Deze data zitten vast aan de kerkelijke feesten van Maria Hemelvaart en Maria Geboorte. Als de korfimker zijn volken op 9 september van de heide had gehaald, werden deze klaargemaakt voor de winter. Deze korfolken hadden dan vanaf de zomerdracht onafgebroken over een flinke voorraad honing kunnen beschikken. De regelmatige lezer van deze rubriek weet dat ik vind dat dat nodig is. De kastimkers namen dit tijdstip van inwinteren van de korfimkers over vanwege een traditie, maar niet vanuit de behoeften van het bijenvolk. Het punt waar het over gaat is dat de kastimker soms half juli de zomerhoning al slingert. Als hij dan niet meteen bijvoert, lijdt de ontwikkeling van het volk daarna veel schade.

De voedselvoorraad van het volk

Het lijkt me dat een voedselvoorraad van 5 à 6 kilo een minimum is. Dit betekent dat er 2 broedkamerramen geheel verzegeld voer aanwezig moeten zijn. Zodra de zomerhoning eraf is, zal de imker voor deze voorraad moeten zorgen. Het lijkt me dat een veel grotere voedselvoorraad beter is. Een duidelijke opgave van hoeveel voer er moet zijn is moeilijk te geven omdat weer en drachtomstandigheden per jaar en per streek variëren. Begin september hoort de hele voorraad al lang in de kast te zitten en wat de imker dan nog moet doen is controleren of er genoeg voorraad is. Bij een tekort moet er bijgevoerd worden. Mijn ervaring is dat grote volken die eind juli snel geheel opgevoerd worden, begin september nog steeds

voldoende voorraad hebben.

Kleine volkjes die dezelfde behandeling krijgen, moeten begin september vaak bijgevoerd worden. Deze kleine volkjes hebben uiteraard minder haalbijen en kunnen daardoor blijkbaar niet genoeg nectar aanslepen om zich voldoende te ontwikkelen en spreken daarom hun voorraden aan.

Hoeveel suiker voeren?

Hoeveel er gevoerd moet worden ligt aan een heleboel factoren. Zoals altijd spelen weer en drachtgebied daarbij een grote rol. Ook de overwegingen van de imker tellen mee. Ik denk dat de bijen het wel redden als ze begin september 12 kilo suiker in de raten hebben opgeslagen. Laat de imker veel zomerhoning zitten dan hoeft hij maar weinig bij te voeren en komt hij er betrekkelijk goedkoop van af. Voor de imker die in het voorjaar geen last wil hebben van gewetenswroeging is 12 kilo te weinig. Dan mag het best 15 kilo zijn. Het voorjaar moet dan al erg slecht zijn om grote problemen te krijgen. De imker die graag wat ramen met suiker overhoudt om in de lente aan vegers en kleine volkjes te geven, mag nog wat meer voeren. De Duitse imker Karl Pfefferle voert nog meer, zo'n 20 kilo. De hele bovenbak vol. De reden om dit te doen is, dat hij dan in het voorjaar zonder de bijen erg te storen, wintervoer kan loskrabben om de voorjaarsontwikkeling te stimuleren. De imker die dit allemaal erg begroterlijk vindt worden, kan overwegen zijn volken in het najaar te verenigen. Dat kost minder suiker en geeft hem sterke volken in het voorjaar.

De wijze van voeren

De voerbak staat bovenop het volk met de voeropening aan de voorkant zodat de suiker van voor naar achter wordt opgeslagen. Belangrijker dan de plaats van de voeropening is de dikte van de suikeroplossing en de hoeveelheid voer per keer.

Een van de factoren waardoor winterbijen ontstaan is de verhouding van voedsterbijen en grootte van het broednest. Veel voedsters met een klein broednest kunnen winterbijen vormen. Als door het voeren van kleine hoeveelheden de bijen een groot broednest ontwikkelen, komt de vorming van winterbijen in gevaar.

Voorraad ontstaat door in grote hoeveelheden een dikke suikeroplossing te voeren. Een groot bijenvolk kan in een nacht gemakkelijk 4 à 5 liter suikeroplossing uit de voerbak opnemen. In allerlei literatuur wordt steeds gezegd dat de imker zoveel moet voeren als de bijen in één nacht op kunnen nemen. Anders is er gevaar voor roverij. Ik heb nog nooit roverij zien ontstaan doordat de bijen overdag nog bezig waren met het voortzetten van het nachtelijke suiker opnemen. Als de bijen gevoerd worden, zie je vrijwel meteen na het geven van de suikeroplossing een grote onrust rond het vlieggat ontstaan. Deze onrust verdwijnt als eenmaal een tijdlang het suikeropnemen aan de gang is. De volgende dag zie je er niets meer van, ook al zijn ze nog bezig in de voerbak. Het gevaar voor het ontstaan van roverij lijkt me bij het begin van het voeren te zitten. De bijen weten dat ze in hun onmiddellijke omgeving naar suiker moeten zoeken. Dit zoeken is ook de reden om 's avonds te voeren. De bijen gaan dan niet ver meer weg van hun volk. Zwakke volkjes die hun vlieggat onvoldoende bewaken, kunnen dan het slachtoffer worden van dit zoekgedrag. Knoeien met suikerwater en lekke voerbakken zijn wel gevaarlijk omdat de bijen hierdoor gericht worden op voedselbronnen buiten de eigen kast.

Als argument tegen het voeren van grote hoeveelheden wordt wel eens gezegd dat de bijen daardoor het broednest verzuipen. Ik ben ervan overtuigd dat de bijen dat met liefde en plezier doen. In deze tijd van het jaar gaat het aanleggen van voedselvoorraad boven alles. De bijen slaan inderdaad suikerwater op ten koste van het broed. Deze suikeroplossing wordt binnen 1 à 2 dagen ingedikt en boven het broednest opgeslagen. De derde dag is de koningin alweer volop aan het leggen. Het broednest verzuipen is iets dat ernstig klinkt maar het in feite niet is.

De inrichting van de kast

In de vrije natuur bouwt een volk in de zomer zijn raten tot recordgrootte uit. Naarmate de winter nadert, vermindert het aantal bijen maar de grootte van de raten verandert niet. Hieruit blijkt dat een bijenvolk dat op 20 raten zit niet op 10 of nog minder raten gebracht hoeft te worden om de winter te overleven. Het maakt de bijen niet uit dat de raten onder in de kast beschimmelen. In het voorjaar knagen ze die vrolijk af en bouwen fris nieuw werk. De imker denkt daar anders over. Hij ziet zijn raten niet graag beschimmelen. Raten beschimmelen doordat ze veel organisch materiaal bevatten en in een vochtige omgeving verkeren. Dat vocht komt deels uit de

atmosfeer en deels uit het bijenvolk. Als de bijen suiker gebruiken, komt er water vrij. Het water slaat neer op de koudste plaatsen in de kast, op de wanden, de bodem, de onderste raten. Om dit te voorkomen moet er voldoende ventilatie zijn waardoor het vocht wordt afgevoerd. Openingen in de bodem en een vliegspleet over de volle breedte helpen hierbij. Als de ontwikkeling van het bijenvolk duidelijk op zijn retour is, heeft het zin een aantal raten uit de onderbak te verwijderen. Die kunnen dan niet meer beschimmelen in de kast. Het lijkt me dat de lege ruimte die daardoor ontstaat bevorderlijk is voor de ventilatie. Het materiaal waarvan de kast gemaakt is, is ook belangrijk. Vurenhout en red cedar zijn ademende houtsoorten. Ze kunnen vocht opnemen en weer afstaan. Dit in tegenstelling tot watervast verlijmd multiplex soorten. Het vocht kan dan alleen maar condenseren en bij een licht voorover opgestelde kast via de bodemplank naar buiten lopen.

Drijfvoeren in het najaar

Om honing te kunnen oogsten is het belangrijk dat de bijenvolken groot de winter uitkomen. Verenigen in het najaar en de voedselvoorraad van het volk op peil houden zijn manieren om dit te bereiken. Er is ook nog een andere: drijfvoeren. U weet het wel, drijfvoeren is slecht, maar een beetje mag wel. Ook in dit geval. Een onderzoek van de Ambrosiushoeve naar het effect van voeren met suikerwater op het verzamelen van stuifmeel, afgesloten in september 1992, toonde aan, dat de bijenvolken bij voeren rond de maand september een groter broednest ontwikkelden en meer stuifmeel verzamelden. De bijenvolken kregen zes weken lang eenmaal per week twee liter apiinvert. In het volgende voorjaar ontwikkelden deze volken zich beter. Het onderzoek vertelt niets over de suiker-voorraad van deze volken. Was deze op peil voordat met voeren werd begonnen? Wat is er van 6 maal 2 liter api-invert overgebleven? Twaalf liter van deze suiker oplossing bevat ongeveer negen kilo suiker en dat is een flinke hoeveelheid. Deze hoeveelheid is te groot om van drijfvoeren te kunnen spreken. In september op deze wijze voeren, is in Nederland geen gebruikelijke imkerspraktijk en ik geloof dat dat heel goed is. Toch vond ik de uitslag van het onderzoek opvallend genoeg om te vermelden in een artikel over de najaarsverzorging. De volkssterkte is medebepalend voor een succesvolle ontwikkeling in het voorjaar en dat is juist het doel van de najaarsverzorging.